

Stellingname

De toekomst van het platteland is sinds jaar en dag een gekoesterd onderwerp in de maatschappelijke discussie. De landbouwcrisis van de jaren negentig heeft een geheel nieuwe richting gegeven aan de discussie over de toekomst van het landelijk gebied. Het gaat daarbij niet zo zeer om de sociaal-economische gevolgen van de crisis maar om de invulling van een ruimte die als gevolg van een terugtrekkende landbouw dreigt open te vallen. Het probleem is enigszins vergelijkbaar met de situatie op de hoge zandgronden in Noord- en Oost-Nederland aan het begin van deze eeuw, toen de uitgestrekte heidecomplexen hun landbouwkundige waarde verloren. In nog geen dertig jaar is men er toen in geslaagd om deze gigantische ruimte van meer dan 250.000 ha om te zetten in florerende landbouwgebieden, recreatief aantrekkelijke boscomplexen en beschermde natuurterreinen. Eenzelfde termijn heeft men zich nu tot taak gesteld voor de uitbouw van de Ecologische Hoofdstructuur die voor Noord-Nederland ruim 50.000 ha zal bedragen.

De maatschappelijke claims die nu op de vrijkomende ruimte worden gelegd zijn echter minder vanzelfsprekend dan in de jaren twintig. Bovendien worden we thans niet geconfronteerd met een braakliggend en aaneengesloten buitengebied, maar met een versnipperd aanbod van verspreid liggende landbouwgronden. We zouden in dit verband kunnen spreken van een ruimtetechnische die zich enerzijds manifesteert in het ontbreken van een geïntegreerde aanpak en anderzijds in een heftig maatschappelijk debat over de invulling van nieuwe functies. Niet alleen natuurbescherming legt een forse claim op het landelijk gebied, ook de stedelijke samenleving eist haar aandeel op voor recreatie en 'mooi' buitenwonen. Bovendien lijken nu

ook steeds meer boeren brood te zien in beheer van natuur en landschap.

Hoewel het Rijk zijn beleid reeds in hoofdlijnen voor de komende 25 jaar heeft vastgelegd, bevindt de maatschappelijke discussie zich nog in de fase van uitkristalliseren waarbij een sectorale polemiek de boventoon voert. Onze huidige omgang met de ruimte in het landelijk gebied kenmerkt zich overigens door een merkwaardige paradox. Enerzijds zetten wij ons in voor de mooiste natuurontwikkelingseldorado's en anderzijds consumeert onze stedelijke samenleving in ras tempo onze oudste en meest gewaardeerde cultuurlandschappen. Natuurontwikkeling is terecht het paradepaardje geworden van een zelfbewuste en strijdbare natuurbescherming die zich pas sinds enkele jaren heeft weten los te maken uit haar maatschappelijke randpositie van conservering en achterhoedegevechten. We moeten evenwel bedacht zijn voor ecologische heilsverwachtingen die grote plattelandsgebieden claimen voor 'bovennatuurlijke' doelstellingen, zonder rekening te houden met het perspectief van een plattelandssamenleving. Zo is het gevaar niet denkbeeldig dat uitgekende mediacampagnes voor ambitieuze natuurontwikkelingsplannen kunnen uitlopen op een vorm van 'eco-feodalisme' die de historische tegenstelling stad-platteland weer aanwakkert.

Aan de andere kant dreigt het gevaar dat een 'hot item' als natuurontwikkeling wordt misbruikt als een feestverpakking voor het in gang zetten van ordinare economische activiteiten die van de oorspronkelijke doelstelling een farce maken.

Tussen beide extremen moet een juiste balans worden gevonden die enerzijds recht doet aan de geformuleerde ecologische doelstellingen

en anderzijds een koppeling legt naar functies als wonen, werken en recreatie, zonder de ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied aan te tasten. Natuurontwikkeling met zo'n maatschappelijke meerwaarde kan een stagnerende plattelandssamenleving opnieuw vitaliseren.

Het zal alle betrokken instituties en belangengroepen langzamerhand duidelijk moeten worden dat onze huidige pluriforme plattelandssamenleving niet zit te wachten op een ordinair landjeveroveren door sectorale deelbelangen. Er is wel een duidelijke behoefte aan een synthese, waarbij sleutelbegrippen als verweving, integratie en regionalisering het beleid inhoud moeten geven.

Hans Elerie